

אורות פלא

אורות פלא

מתורתו של רבינו אליעזר פאפ זי"ע, מח"ס "פלא יועץ"
לקט דרושים ומאמרי מוסר, שנלקטו מתוך ספריו

פרשת אחרי מות - קדושים תשפ"ה

וידבר יהוה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני יהוה וימתו. (טז א)

איתא בזהר הקדוש, כל מאן דמצטער על יסוריהון דצדיקא, מעבירין חוביא דילהון מעלמא, ועל דא ביקא דכפורי קורין "אחרי מות שני בני אהרן" (ויקרא טז, א) דישמעון עמא, ויצטערו על אבודיהון דצדיקא, ויתכפר להון חוביהו, וכל דמצטער על אבודיהון דצדיקא, או אחית דמעין עליהו, קדשא בריך הוא מכריז עליה ואומר "וסר עונך וחסאתך תכפר" (ישעיהו ג, ז), ולא עוד אלא, דלא ימותון בגוהי בחייהו, ועליה כתיב "יראה זרע יאריד ימים" (שם נג, י).

[כל מי שמצטער על היסורים של הצדיקים, מעבירים עונותיו מן העולם, ועל פן ביום הכפורים קוראים פרשת "אחרי מות שני בני אהרן" שישמעון העם ויצטערו על אבודם ומיתתם של הצדיקים, ויתכפרו להם עונותיהם, וכל מי שמצטער על אבדת ומיתת הצדיקים, או מוריד דמעו עליוהם, הקדוש ברוך הוא מכריז עליו ואומר "וסר עונך וחסאתך תכפר", ולא עוד אלא שלא ימותו בגוהי בחייהו, ועליו נאמר "יראה זרע יאריד ימים", פרוש, כל ימיו יראה את זרעו לפניו, שלא ימותו בחייו.] משמע מלשון זה שלא על מיתת הצדיקים בלבד יש להצטער אלא אף על כל יסורי הצדיקים. והנה הווא מיתת צדיק, לא יגרע שהוא מצטער אם מעט ואם הרבה, אבל אם שמעו ישמע מארץ מרחק, וכל שכן על מיתת בני אהרן, לית דחלי ומרגיש, כי על מה יצטער, אמור וכי אני גרמתי מיתתן כדי שאצטערה, או היה באפשרות שיחיו עדנה כדי שאצטער על העדרן. לזאת אמר לו, שיש להצטער על פי בעונותינו אנשי אמונה אבדו וכו', ולא נשאר מי שימצא אבינו שבשמים קרית רוח ממנו, נמצא צערנו הוא על העדרנו ומעוט ערבנו, ואפשר שלפי שאין הדור ראוי מאבד מלהשיג מי שהיה ראוי להשיג, והצדיקים וחסידים שנפטרו לבית עולמם אין לנו תמורתם בעונותינו. וזה אצלי כננת אמרנו בסדר 'אנשי אמונה', מרב עונותינו אבדנום, שרוצה לומר אבדנו מלכות לכו תמורתם בו, רצונו לומר על פללות ישראל, 'עונותינו' רוצה לומר עונות אותו הדור. ונוסף בקריאת מיתת בני אהרן ביום הכפורים, יש להצטער מראות עד היכן מדקדקים בדיני שמים ואין נושאים פנים בכלל ולנו המלאים עונות מה יהיה בדיננו.

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו. (טז ב)

אין תשובה ויום הכפורים מכפר אלא על עברות שבין אדם לקונו, כגון

שאכל דבר אסור וכדומה, אבל עברות שבין אדם לחברו, כגון חובל ומקלל ומוציא שם רע וגזל וכיוצא, אינו נמחל לעולם, עד שיתן לו מה שהוא חייב לו וירצהו. ואף על פי שהחזיר לו כמון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו, ואפילו לא הקניט חברו אלא בדברים, צריך לפייסו ולהתחנן לפניו עד שימחל לו.

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (חגיגה ה.): על פסוק (קהלת יב, יד): "האלהים יבא במשפט על כל-נעלים" - זה ההורג כנה בפני חברו או רק בפני חברו ונצטער. "אם-טוב" (שם) - זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא ונתבשר. וכמה מעשים מיתתי בש"ס (תענית ט. מנחות סח.): ובזהר הקדוש (במדבר קסז.), שמענישים בשמים למצער את חברו או גורם להחליש דעתו, ורב פלוני על שאמר: בושני מדבריהם בית שמאי, השחרו שני מן התעניות (חגיגה כב.).

ויש אשר ישעו בדבריי שקר, באמרו: אם גזלתי וחמסתי וחרפתי וגדפתי לחברי שלום יהיה לי, שהרי הוא אומר סדר קריאת שמע שעל המטה, ושם נאמר: 'הריני מוחל וסולח' וכו'. וכו'. ולא צדקו בדבריהם, שאפילו אם האומר קריאת שמע יאמר זה בלב שלם, ומוחל מחילה גמורה ומסיר כל מין טינא מלבו, אפילו הכי החוטאים לא נפטרו מענשם. תדע, שהרי ספרו בש"ס (יומא פז.) על רב, שהיה ממציא עצמו כל מעלי יומא דכפורי להווא טבח שהטא לו, כדי שישאל ממנו מחילה ויפטר.

ואם איתא, מה לו לבקש את הטבח, הא סמי בידיה למחל לו [- הרי תרופתו בידו שימחל לו].

אלא ודאי הענין הוא כה, שהחוטא לחברו עונש וענש על שני דברים: אחד על שהטא לחברו, וזאת שנית על שלא קים מצות השבה ומצות שאילת מחילה שחייבתו תורה. כמו שלמדו רבותינו זכרונם לברכה (בבא קמא כב.). מפסוק (בראשית כ, ז): "השב אשת-האיש... ויתפלל בעדה".

והמוחל לחברו אהני מיהא לפוטרו מהענש הראשון, אבל הענש השני אין פוטרו עד דיעביד כדמבעי למעבה. ותו, דלמיהש בעי שמא לא מחל לו חברו, ונקיט ליה בלביה [- ויש לו בלבו עליו] כנהג שבעולם. וכל שכן אם הוא תלמיד חכם, שאינו רשאי למחל, וצריך שיהא נוקם ונוטר כנחש (יומא כג.), עד דמפייסו ליה. ועוד שהרי אמרו (שם): צערא דגופא לא נתן למחל, ואפילו גבי אב שאמרו (קידושין לב.): אב שמחל על כבודו כבודו מחול, הם אמרו שבזיונו אינו מחול, באפן שהסומך על זה אין לו על מה לסמך, וחטאו ישא האיש ההוא, ועתיד לתן עליו את הדין, כי האלהים יבא במשפט. ולכן עשה זאת והנצל - התרפס ובקש מחילה מרעה, כי מוטב שתתבשר בעולם הזה, ונתנקה מחטא זה.

החוטא לחברו עונש וענש על שני דברים: אחד על שהטא לחברו, וזאת שנית על שלא קים מצות שאילת מחילה שחייבתו תורה. כמו שלמדו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ק כב.) מפסוק: "השב אשת-האיש... ויתפלל בעדה". (בראשית כ, ז)

“

רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה - מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ, וכל הפורק ממנו על תורה - נותנים עליו על מלכות ועל דרך ארץ. (אבות ג ה)

ויש לדקדק, שהרי עינינו הרואות ההפך מזה, כי יש חכמים וצדיקים מענים בדלי דלות, וגם שהם מסורים למלכות, ומי לנו גדולים מעשרה הרוגי מלכות.

ונראה על פי מאמר החכם: צער אלף וזו מעביר צער פרוטה, ורוח אלף וזו משפית רוח פרוטה או אבדת פרוטה. וזה אמרו כל המקבל עליו על תורה, שהוא להוט אחריה ובאהבתה ישגה תמיד, זה גורם שמעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ, שהוא יגיעה על הפקנסה, שלא יצטער עליהם, כמו שמצינו (ברכות סא): ברי עקיבא פשהו מסרקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מיחד את ה' באהבה ואמרו לו תלמידיו, עד כאן הגיע אהבתך אל הבורא? ואמר להם, כל ימי הייתי מצטער על זה מתי יבוא לידי, ועכשיו שבא לידי לא אקימנו? ולא נתפעל מהצער. וכן אמרו בגמרא (ערוכין כב). על רב אדא בר מתנא, שאמר לאשתו, מי שלימו קורמי באגמא? [- פרש רש"י מין עשב שממנו עושים פת] ולא חשש על צער הפקנסה. וכל הפורק ממנו על תורה - נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ, שעולם יהיו עליו לטרח.

רבי שמעון אומר, המהלך בדרך, ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו. (אבות ג ז)

ופרשוש שבא לרמוז על צדוק וביתוס שטעו בדברי אנטיגנוס שאמר (אבות פ"א מ"ג) הוו בעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל פרס, ובטעו בקבלת חכמים (אבות דרבי נתן פ"ה, פ"ה) המשיגות להרמב"ם אבות א ג).

וזה אמרו, המהלך בדרך - הוא עולם הזה, ושונה - משנת חכמים, ומפסיק ממשנתו - מסבת משנתו של אנטיגנוס, ואומר - אם בן שאין שבה מה נאה אילן זה - הוא האדם, "כי האדם עץ השדה" (דברים כ יט), מה הנאה יש לו בקיום המצות, ומה נאה ניר זה - היא האשה המוכנת לזריעה, ומעלה עליו הכתוב - מה שכתב בתורה בלבד, הרי זה כאלו מתחייב בנפשו - כי כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה (ברכות ד:), ולכן עשה אגוד באפרקסת לשמע דברי חכמים.

הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים, החנות פתוחה, והחנוני מקיף, וכל הרוצה ללוות יבוא וילווה, והנבאים מחזירין תמיד ונפרעים מן האדם. (אבות ג ז)

נראה לפרש על פי הידוע (סנהדרין כז, שבועות לט). דכל ישראל ערבים זה לזה, ומפני זה הצדיק נתפס בעון הדור (כלה רבתי ו ד).

והמפרשים (חומת אנה ישעיה סד) הקשו, שאיך הקדוש ברוך הוא נוטל צדיק בעון הדור, והא קניא לן (שו"ע חו"מ קכט ח) שגובין מן הלזה תחלה? ותראה, על פי מה שכתב הרב משינה למלך (פכ"ה מהל' מלכה ולזה ה"ג), שאם בשעת הלואה יש דרך ומקום ברור להמלך לגבות חובו מן הלזה, ועם כל זה לקח ערב, גלי דעתיה שרוצה לגבות מן הערב תחלה, שעל מנת בן נכנס. והקא נמי, אף על פי שיכול לגבות מן הלזה לקח ערבות, ומפני זה גובה מן הערב תחלה. וגם על זה יקשה, למה עשה ה' ככה לבקש ערבות, מאחר שיכול לגבות מן הלזה? והתרוץ הוא, כי על ידי הערבות, הצדיק מוכיח לרבים ומקרין לתורה, ואם עשה מה שמטל עליו ועם כל זה הרשע לא שב מרשעו, יוצא מן הערבות, כדכתיב (יחזקאל ג יט) "ואתה כי הזהרת רשע וכו' הוא בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת" (זהר ח"א סח).

ואפשר, זה רמז התנא, הכל נתון בערבון, ואם תאמר מה יועיל הערבות, מאחר שיכול לגבות מן הלזה? לזה אומר ומצודה פרוסה על כל החיים, ועם כל זה בקש ערבות, גלי דעתיה לגבות מן הערב תחלה. וכי תימא, ולמה עשה ה' ככה? לזה תרץ, שעל ידי זה, החנות - רמז לבית המדרש, פתוחה, והחנוני שהוא התלמיד חכם, כמו שאמרו (סנהדרין סח). יש לי מעות ואין לי שלחני להצותה, מקיף - שהתלמיד חכם מקיף וסובב ממקום למקום להוכיח, ואם עם כל זה, וכל הרוצה ללוות שהם העונות, שנעשה בעל חוב למקום, יבוא וילווה, והנבאים - מלאכי חבלה, מחזירין תמיד ונפרעים מן האדם החוטא.

הופיע ויצא לאור הספר

דן ידין

על התורה והמועדים

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

סדר היום

הכולל הלכות והנהגות ושרות ערובות

על הסדר על עניני התפילה וכוונותיה

סדר אכילה, סדר משא ומתן

וסדר הנהגת יום השבת מלוקטים ומנוקדים

מספרי רבינו אליעזר פאפו זיע"א

"חסד לאלפים" ו"בית תפילה"

